

**TURUN
YLIOPISTO**

Opettaja-lapsi-suhteen merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle

Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelma kandidaatintutkielma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauma

Laatijat:
Helmi Elo
Kukkamaaria Grönroos

Ohjaaja:
Timo Ruusuvirta

21.4.2026
Rauma

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma

Oppiaine: Kasvatustiede, Varhaiskasvatuksen opettajan tutkinto-ohjelma

Tekijät: Helmi Elo ja Kukkamaaria Grönroos

Otsikko: Opettaja-lapsi-suhteen merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle

Ohjaaja: Yliopistolehtori Timo Ruusuvirta

Sivumäärä: 20 sivua

Päivämäärä: 21.4.2026

Vuorovaikutussuhteet muodostavat perustan lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle, ja erityisesti opettaja-lapsi-suhde on keskeisessä asemassa lapsen arjessa. Tästä syystä suhteen merkityksen tarkastelu on perusteltua. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, miten opettaja-lapsi-suhde on yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Opettaja-lapsi-suhteen merkityksestä löytyy tutkimustietoa, mutta se on usein jakautunut joko oppimisen tai hyvinvoinnin näkökulmaan erillisinä konteksteina. Tässä työssä tuodaan esiin molemmat näkökulmat ja tarkastellaan myös niiden yhteyttä.

Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka tavoitteena oli jäsentää olemassa olevaa tutkimustietoa ja tuoda esiin keskeisiä näkökulmia opettaja-lapsi-suhteen merkityksestä. Tutkimuksen aineisto koostui vertaisarvioituista tutkimusartikkeleista ja alan keskeisestä kirjallisuudesta, ja se analysoitiin teemoittelemalla keskeisiä tutkimustuloksia. Tarkastelun perusteella opettaja-lapsi-suhteen laatu, erityisesti sensitiivinen vuorovaikutus, emotionaalinen tuki ja turvallisuuden kokemus näyttäytyivät keskeisinä tekijöinä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lisäksi tutkimuksissa korostuu myönteisen vuorovaikutussuhteen yhteys oppimismotivaatioon, osallisuuden kokemukseen sekä kognitiiviseen kehitykseen.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että opettaja-lapsi-suhde muodostaa keskeisen perustan lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Tulokset korostavat ammatillisen sensitiivisyyden ja vuorovaikutustaitojen merkitystä erityisesti opettajan koulutuksessa ja pedagogisessa kehittämisessä opettaja-lapsi-suhteen laadun näkökulmasta.

Avainsanat: hyvinvointi, kirjallisuuskatsaus, opettaja-lapsi-suhde, oppiminen, vuorovaikutus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	3
2	Keskeiset käsitteet	6
2.1	Opettaja-lapsi-suhde	7
2.2	Vuorovaikutus	7
2.3	Emotionaalinen tuki ja sensitiivisyys	8
2.4	Lapsen hyvinvointi	9
3	Vuorovaikutuksen merkitys oppimiselle	9
4	Vuorovaikutuksen merkitys hyvinvoinnille	12
5	Pohdinta	15
	Lähteet	18

1 Johdanto

Opettajan ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on keskeinen rooli osana arkea päiväkodeissa ja kouluissa. Päivittäiset kohtaamiset sisältävät niin emotionaalisia, kielellisiä, kuin pedagogisia elementtejä. Nämä ovat laadultaan, sensitiivisyydeltään ja vastavuoroisuudeltaan keskeisiä tekijöitä lapsen hyvinvoinnin, oppimisen ja turvallisuuden tunteen kannalta. Varhaiskasvatuksessa, siihen kuuluvassa esiopetuksessa sekä perusopetuksessa on tärkeää muodostaa lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus (Opetushallitus, 2014). Lapsen arkiseen hyvinvointiin vaikuttaa keskeisesti se, miten heitä lähestytään, näkemyksiin suhtaudutaan ja millaisina tiedontuottajina heidät nähdään (Kallinen ym., 2021).

Tämä tutkimus on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan rakenteeltaan aineistolähtöistä ja ymmärtämiseen tähtäävää ilmiön kuvausta. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on usein selvittää, mitä ilmiöstä jo tiedetään, sekä tunnistaa sen keskeiset käsitteet ja niiden väliset yhteydet (Kangasniemi ym., 2013). Kangasniemen ja kollegoiden (2013) artikkelissa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen katsotaan myös olevan tieteellisiä periaatteita noudattava tutkimusmenetelmä, joka kuvaa ilmiötä teoreettisesta tai kontekstuaalisesta näkökulmasta niin rajatusti, jäsennetysti kuin perustellusti. Näin menetelmän avulla muodostuu aiempaan tutkimustietoon pohjautuvaa, kertyvää ymmärrystä.

Vaikka opettajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta on tutkittu aiemmin runsaasti, tutkimustieto painottuu usein joko oppimiseen tai hyvinvointiin erillisinä ilmiöinä. Lisäksi tutkimus on usein rajattu tiettyyn ikäryhmään tai yksittäisiin vuorovaikutuksen osa-alueisiin. Näiden seikkojen vuoksi kokonaisvaltainen ymmärrys siitä, miten opettaja-lapsi-suhde samanaikaisesti kytkeytyy sekä lapsen hyvinvointiin, että oppimiseen, on jäsentymätön. Tässä tutkielmassa pyritään vastaamaan tähän tarpeeseen kokoamalla ja jäsentämällä aiempaa tutkimustietoa yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena on tarkastella opettajan ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen yhteyttä lasten hyvinvointiin ja oppimiseen aikaisemman tutkimustiedon perusteella. Tutkimuksessa vastataan kysymykseen: Millainen merkitys opettaja-lapsi-suhteella on lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle?

Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina haluamme perehtyä syvemmin siihen, miten opettaja-lapsi-suhde vaikuttaa lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen. Koemme aiheen tutkimisen tärkeäksi, koska opettaja on keskeinen aikuinen lapsen arjessa ja osana lapsen päivittäistä vuorovaikutusta (esim. Kallinen ym. 2021). Tutkielman aiheen ajankohtaisuutta ja tärkeyttä lisäävät nykypäivänä koetut haasteet isoista ryhmäkoista ja henkilöstön resurssipulasta. Kiireisessä arjessa voi olla vaikeaa kohdata lapsi yksilönä ja rakentaa laadukasta, sensitiivistä sekä oppimista tukevaa opettaja-lapsi-suhdetta. Vuorovaikutuksen merkitys tunnustetaan laajasti ja sitä pidetään merkityksellisenä, mutta sen toteutuminen välillä hektisessäkin arjessa ei ole yksiselitteistä.

Opettaja-lapsi-suhteen merkitys korostuu arjen pedagogisissa tilanteissa, joissa vuorovaikutus on jatkuvaa ja vaatii usein nopeaa reagointia. Näissä tilanteissa korostuu opettajan kyky toimia sensitiivisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Nämä toiminta- ja reagoitavat ovat suoraan yhteydessä siihen, millaiseksi lapsen kokemus oppimisesta ja ryhmään kuulumisesta muodostuu. Tämä osoittaa sen, ettei vuorovaikutus ole vain taustatekijä, vaan keskeinen osa pedagogista toimintaa.

Aiempien tutkimusten perusteella voidaan todeta, että opettajan ja lapsen välisen vuorovaikutuksen on tutkittu olevan merkittävästi yhteydessä alle 3 –vuotiaiden lasten itsesäätelytaitojen kehittymiseen (esim. Salminen ym. 2021). Salmisen ja kollegoiden (2021) mukaan myös opettajien reagoiva ja sensitiivinen tapa kohdata lapset, sekä hyvät ryhmänhallintataidot voivat vähentää lapsen inhibitiokontrolliin eli omien impulssien, reaktioiden ja automaattisten toimintatapojen hillitsemiseen liittyviä haasteita.

Vuorovaikutuksen merkitys ei koske pelkästään hyvinvointia, vaan sillä on keskeinen rooli myös oppimisessa. Opettajan tarjoama kannustus, tuki ja vuorovaikutuksen laatu vaikuttavat siihen, miten lapsi sitoutuu oppimiseen ja miten hän kokee itsensä oppijana (Klem & Connell, 2004; Pianta ym., 2012).

Opettajan vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa hänen omat kokemuksensa ja asenteensa. Tätä väitettä tukee Törmän ym. (2003) ajatus siitä, että opettajat ovat vahvasti sidoksissa oman aikakautensa ja kulttuurinsa ajattelutapoihin. Näin ollen vuorovaikutukselliset taidot eivät ole ainoastaan opeteltavissa oleva asia, vaan ne muotoutuvat monesta eri tekijästä. Tästä huolimatta vuorovaikutustaitojen opetukseen ja tietoiseen kehittämiseen tulisi panostaa. Tutkimusten perusteella voidaan todeta, että varhaiset vuorovaikutussuhteet heijastuvat lasten myöhempään käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin.

Edellä tarkasteltu osoittaa opettajan ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen olevan moniulotteinen. Tällä vuorovaikutussuhteella on keskeinen merkitys lapsen kehitykseen monilla osa-alueilla. Samanaikaisesti laadukkaan vuorovaikutuksen toteutumiseen vaikuttaa monet yksilölliset sekä rakenteelliset tekijät. Tässä kandidaatintutkielmassa ilmiötä tarkastellaan jäsentäen aiempaa tutkimustietoa ja tavoitteena tuottaa kokonaiskuva opettaja-lapsi-suhteen merkityksestä lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin.

2 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa avataan kandidaatintutkielman keskeiset käsitteet. Tämän tutkielman kannalta keskeisimpiä käsitteitä ovat opettaja-lapsi-suhde, vuorovaikutus, emotionaalinen tuki ja sensitiivisyys sekä lapsen hyvinvointi. Näiden käsitteiden avaaminen luo teoreettisen perustan tutkimukselle.

2.1 Opettaja-lapsi-suhde

Opettaja-lapsi-suhde tarkoittaa emotionaalista suhdetta, jonka opettaja ja lapsi muodostavat arjessa, erityisesti varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa (Opetushallitus, 2022) suhde opettajan ja lapsen välillä on kuvattu olevan lapsen oppimispolun ja kasvun kannalta tärkeä osa. Sen tarkoituksena ei ole sivuuttaa vanhemman ja lapsen välisiä kiintymys- ja vuorovaikutussuhteita. Lapsi tuo nämä mukanaan varhaiskasvatukseen ja henkilöstön tavoitteena onkin pystyä luomaan lapseen luottamuksellinen suhde ja vanhempien kanssa yhteistyössä luoda lapselle turvallinen kasvuympäristö (Opetushallitus, 2022). Perusopetussuunnitelman mukaan oppilas tarvitsee osakseen myös kannustusta, henkilökohtaista tukea sekä kokemuksen siitä, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan, ja että hänen oppimisellaan ja hyvinvoinnillaan on merkitystä (Opetushallitus, 2014).

Sabolin ja Piantan (2012) mukaan lapsen aikaisemmat suhteet aikuisiin, kuten heidän vanhempiinsa voivat ohjata lapsen käytöstä opettajaansa kohtaan. Opettajan sensitiivinen tapa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa voi kuitenkin muokata näitä tapoja ja vaikuttaa lapsen myöhempään käyttäytymiseen ja ihmissuhteisiin. Pulkkinen ym. (2023) toteavat kirjassaan, että lapsen kiintymyssuhde on erilainen riippuen siitä, onko kyse vanhemmasta vai esimerkiksi lapsen opettajasta tai muusta päiväkodin aikuisesta.

John Bowlbyn kiintymyssuhdeteorian näkökulmat perinteisesti painottavat lapsen ja vanhemman/ensisijaisen hoivaajan suhdetta. Tätä teoriaa on kuitenkin myös kritisoitu, du Plessis (2009) kertoo sitä pidettävän myös uskomuksena siitä, että lapsi voisi olla turvallisesti kiintynyt yhteen, biologiseen sukulaiseen. Tämän uskomuksen on ajateltu olevan vain tietyn kulttuurin ja tietyn historiallisen ajan tuote.

Opettaja-lapsi-suhteessa keskeiset tekijät ovat opettajan kyky tulkita lapsen viestejä ja reagoida niihin, luoda hyväksyntää, välittää emotionaalista lämpöä, tarjota apua oikea-

aikaisesti ja luoda lapsen yksilöllisyys huomioiden rajoja ja rakenteita lapsen arkeen (du Plessis, 2009).

2.2 Vuorovaikutus

Tässä tutkimuksessa vuorovaikutuksella tarkoitetaan opettajan ja lapsen välistä vastavuoroista toimintaa, joka rakentaa perustaa lapsen osallisuudelle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Karila ym. (2006) kuvaavat kasvatusyhteisön vuorovaikutuksen muodostuvan erilaisten toimijoiden, näkemysten ja suhteiden kautta.

Karilan ym. (2006) kirjan mukaan opettajan ja lasten välinen vuorovaikutus luo perustaa lasten osallisuudelle oppimisprosessiin. Vuorovaikutussuhteen laatu myös edistää tai rajaa pois osallisuutta. Karilan ym. (2006) mukaan vuorovaikutuksella tehdään myös mahdolliseksi emotionaalisten kokemusten ja ryhmään kuuluvuuden rakentuminen, mutta aikuisen yliverlainen asema vuorovaikutussuhteissa saattaa rajoittaa keskusteluyhteyttä tai aktiivista osallistumista lasten osalta. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapset kokevat tullessa kuulluiksi ja heidän aloitteisiinsa vastataan (Opetushallitus, 2022).

2.3 Emotionaalinen tuki ja sensitiivisyys

Opettajan tarjoama emotionaalinen tuki ja sensitiivisyys ovat keskeisiä ammatillisia taitoja. Nämä taidot ovat kykyjä tunnistaa lapsen tarpeita ja tunteita sekä kykyä vastata niihin turvallisesti, johdonmukaisesti ja luomalla luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta lapsen ja aikuisen välille. Sensitiivinen opettaja on läsnä, kuunteleva ja ennakoiva tukien lapsen hyvinvointia, oppimista ja itsesäätelyä.

Sandbergin (2023) mukaan aikuinen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa lapsen itsesäätelyjärjestelmään. Lapsen turvallisuudentunteen rakentaminen on keskeistä, sillä jo pieni lapsi oppii uusia asioita voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvallisiksi. Aikuisen tulee olla valppaana ja tunnistaa lapsen viestejä omasta hyvinvoinnistaan. Tehtävänä on palauttaa lapsen tunnetilat turvallisuuden tunnetilaan ja tämä tapahtuu sensitiivisen vuorovaikutuksen kautta.

Tunteiden säätelyn kannalta keskeinen alue, otsalohko ja erityisesti sen kuorikerros kehittyy lapsen ollessa 6–18 kuukauden ikäinen (Sandberg, 2023). Tässä kehitysvaiheessa monet lapset ovat jo varhaiskasvatuksen piirissä. Turvalliset ja sensitiiviset vuorovaikutuskokemukset ja aloitteisiin vastaaminen ovat tärkeitä lapsen itsesäätelyyn

osallistuvien hermoverkkojen vahvistumiselle. Myös aikuisen sensitiivisyys ja emotionaalinen tuki vaikuttavat jo leikki-ikäiseen lapseen. Kasvatustyyli on yhteydessä tunnesäätelyn kehittymiseen, ja aikuinen toimii lapselle mallina erilaisissa tilanteissa (Sandberg, 2023). Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus muokkaa pitkäkestoisesti ja laajasti lapsen keskushermostoa (Pulkkinen ym., 2021).

2.4 Lapsen hyvinvointi

Lapsen hyvinvointiin liittyy monta eri tekijää, joita ovat muun muassa päiväkodin ja koulun lisäksi perhesuhteet, koti ja asuinympäristö. Kallisen ym. (2021) mukaan turvallinen ilmapiiri tukee lapsen hyvinvointia ja on tärkeää, että lapsi kokee olonsa arvostetuksi opettajien, vertaisten ja perheensä keskuudessa. Keskeistä lapsen hyvinvointiin arjessa on se, miten lapset kokevat, että heidät kohdataan arkisessa vuorovaikutuksessa (Kallinen ym., 2021). Lasten omat positiiviset kokemukset hyvinvoinnistaan olivat liitettävissä muun muassa reagoiviin aikuisiin sekä mahdollistavaan materiaalirikkaaseen ympäristöön. Hyvinvointiin negatiivisesti koettiin vaikuttavan esimerkiksi etäiset suhteet opettajaan ja kokemus siitä, että ei tule kunnioitetuksi.

3 Vuorovaikutuksen merkitys oppimiselle

Opettaja-lapsi-suhteen vuorovaikutuksella ja sen laadulla on merkittävä vaikutus lapsen oppimiseen riippumatta lapsen iästä tai kehitysvaiheesta. Tässä luvussa tuodaan yhteen väitettä tukevaa aiempaa tutkimustietoa.

Kouluikäiset lapset kokevat lämpimän henkilökohtaisen suhteen opettajaan vaikuttavan heidän oppimiseensa positiivisesti (Pianta ym., 2012). Tätä väitettä tukee Dongin ym. (2021) tutkimuksessa esitetyt tulokset siitä, että oppilaiden näkemys heidän suhteestaan opettajaan oli huomattavasti merkityksellisempi, kuin opettajan arvio suhteen laadusta. Henkilökohtaisen ja kahdenkeskisen suhteen merkitystä tukee myös Pulkkinen ja kollegoiden (2021) huomio siitä, että lapset hyötyvät laadukkaasta opetuksesta vain silloin, jos suhde opettajaan on hyvä sekä kahdenkeskeinen.

Linjassa aikaisempien havaintojen kanssa Pulkkinen ym. (2021) kuvaavat lapsen keskilapsuuden, eli esikoulun ja kouluun siirtymisvaiheen ajanjaksona, jolloin lapset alkavat paremmin ymmärtämään omaa suoriutumistaan koulussa samalla, kun tehtävät muuttuvat vaativimmiksi ja odotukset lasta kohtaan kasvavat. Tällaisessa tilanteessa opettajan tarjoama kannustava vuorovaikutussuhde korostuu entisestään. Pulkkinen ym. (2021) mukaan juuri tässä kehitysvaiheessa on tärkeää tarjota lapselle onnistumisen kokemuksia ja luoda lapselle itsevarma olo oppijana, sillä lapselle kehittyy herkästi keskilapsuudessa alemmuuden tunteita. Alemmuuden tunteita ilmenee, jos lapsi kokee, ettei hän suoriudu tehtävistä tai odotuksista niiden mukaisesti. Näin ollen tärkeiden aikuisten kannustus lapsen ponnisteluja kohtaan näyttäytyy keskeisenä tekijänä myönteisen minäkäsityksen ja oppimiseen liittyvän toiveikkuuden vahvistumisessa.

Esikouluikäisillä lapsilla on havaittu selkeä yhteys opettajan ja lapsen vuorovaikutussuhteella, oppimiseen sitoutumiseen ja koulumenestykseen (Pulkkinen ym., 2021). Väitettä tukee Sabolin ja Piantan (2012) artikkeli, jossa kerrotaan, että läheiset suhteet opettajaan erityisesti niillä lapsilla, joilla on käyttäytymisen haasteita, ovat yhteydessä parempiin akateemisiin suorituksiin tulevaisuudessa. Väitettä vahvistaa Sabolin ja Piantan (2012) artikkeli, jossa todetaan, että konfliktiset suhteet opettajan ja lapsen välillä vaikuttavat heikentävästi oppimissuorituksiin etenkin niillä lapsilla, joilla on havaittu haasteita oppimisen tai käyttäytymisen kanssa.

Vuorovaikutuksen merkitystä voidaan tarkastella myös teoreettisesta näkökulmasta, sillä Vygotskin sosiokulttuurinen teoria korostaa lapsen ja hänen lähiympäristönsä välistä vuorovaikutusta kehityksen keskeisenä tekijänä. Pulkkinen ym. (2021) avaavat tätä näkökulmaa tuomalla esiin lapsen aktiivisena osallistujana yhteisössä, sekä korostamalla sosiaalisen ympäristön merkitystä lapsen kehityksen muovaajana. Tämän mukaisesti oikea-aikainen ja lapsen osaamistasoon suhteutettu tuki edistää oppimista ja vahvistaa lapsen roolia ajattelijana.

Aiempi tutkimus osoittaa, että opettajan tarjoama emotionaalinen ja pedagoginen tuki ovat vahvasti yhteydessä lapsen kouluun sitoutumiseen ja sitä kautta oppimistuloksiin (Klem & Connel 2004). Opettajan tuki voidaan ymmärtää lapsen kokemuksena siitä, että opettaja kuuntelee, auttaa sekä kohtelee häntä arvostavasti, mikä on yhteneväistä Pulkkinen ym. (2021) kirjassa esille tuoman kannustavan vuorovaikutuksen merkityksen kanssa. Tämänkaltaisen vuorovaikutus vahvistaa lapsen psykologista turvallisuuden tunnetta ja tukee lapsen perustarpeita, kuten yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kompetenssin eli kyvykkyyden kokemusta. Tätä väitettä tukee myös Laitisen (2024) kirja, jossa todetaan lapsen rakentavan minäkuvaansa sen mukaisesti, minkälaista palautetta erityisesti läheiset aikuiset ja vertaisryhmäläiset antavat hänelle hänen taidoistaan. Aikuisten ajattelusta ja toimintatavoista on paljon kiinni, millaisena vuorovaikutus aikuisten ja lasten välisissä sosiaalisissa suhteissa koulussa sekä päiväkodissa toteutuu lasten arjessa (Karila ym., 2006).

Laitisen (2024) kirjassa avataan sitä, miten oppimistutkimusten mukaan ne lapset, joiden minäkuva on heikko, asettavat itselleen vaatimattomia tavoitteita ja suuntaavat päämääriin heikosti tai jättävät tavoitteet kokonaan asettamatta. Tämä näkökulma on linjassa Pulkkinen ym. (2021) esittämän väitteen kanssa, jonka mukaan lapselle voi kehittyä alemmuuden tunteita, mikäli hän kokee epäonnistuvansa. Lapsen tulkintoja ja motivaatiota voi kuitenkin merkittävästi muuttaa opettajan selkeä, sekä johdonmukainen toiminta (Laitinen, 2024). Opettajan tulee tietää, miten lapsi itse näkee ja kokee oman motivaationsa oppimiseen, sillä tilanteen aiheuttama epäonnistumisen pelko voi näyttäytyä opettajalle virheellisesti lapsen motivaation puutteena.

Salmela-Aron (2018) kirjan mukaan laadukkaan vuorovaikutuksen esiopetuksessa on nähty olevan yhteydessä lasten vahvempaan kiinnostukseen lukemista ja oppimista kohtaan. Kyseisen kirjan mukaan laadultaan taas heikomman vuorovaikutuksen on todettu lisäävän lasten opittua avuttomuutta ja työskentelytapojen epäsuotuisuutta esiopetusvuoden aikana.

Salmela-Aro (2018) avaa kirjassaan myös luokkahuonehavaintoja. Näiden luokkahuonehavaintojen avulla on tutkittu sitä, miten opettaja-oppilas-vuorovaikutuksen laadun ollessa hyvä, oppilaat osoittavat, ja myös itse raportoivan vahvempaa kiinnittymistä niin oppituntiin, kuin myös itse opiskeluun.

4 Vuorovaikutuksen merkitys hyvinvoinnille

Vaikka useissa lähteissä painotetaan suhteen merkitystä oppimiselle, on sillä myös laajempi merkitys lapsen psykososiaaliseen hyvinvointiin. (Pulkkinen ym., 2021). Tässä luvussa on kerätty yhteen tutkimustietoa vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Lapsen luomat turvalliset suhteet vanhempiin ja hoitajiin ovat yhteydessä itsesääteilyyn ja tunnetaitoihin (Sandberg, 2023), mikä täydentää Pulkkisen ym. (2021) näkemystä siitä, että lapsen kehitys on aina yhteydessä vuorovaikutussuhteisiin. Pulkkisen ym. (2021) mukaan päiväkodin aikuisella on erityisen vahva vaikutus lapsen kehitykseen silloin, kun lapsi on pieni.

Jo varhaiskasvatuksessa koettu positiivinen vuorovaikutus opettajan kanssa ennustaa parempia itsesääteilytaitoja jo varhaisessa iässä, joka edistää oppimista ja sosiaalisia suhteita koulussa. (Salminen ym., 2021). Varhaiskasvatusikäisten lasten oppimisympäristön sosiaalisten suhteiden nähdään vaikuttavan merkittävästi lapsen myöhempiin kognitiivisiin ja emotionaalisiin taitoihin. (Salminen ym., 2021). Opettaja-lapsi-suhde ei kuitenkaan vaikuta suoraan kaikkeen, vaan toimii muokaten prosesseja esimerkiksi motivaatiota, itsesääteilyä ja sitoutumista, jotka taas puolestaan vaikuttavat hyvinvointiin (Sabol & Pianta, 2012; Pianta ym., 2012). Tätä kehityksellistä jatkumoa täydentää Pulkkisen ym. (2021) kuvaus siitä, että esikoulu- ja kouluun siirtymisvaiheessa lapsi laajentaa sosiaalista elinpiiriään, mikä vaikuttaa sekä kognitiiviseen että sosioemotionaaliseen kehitykseen ja voi näkyä suurinakin muutoksina lapsen käyttäytymisessä.

Vuorovaikutussuhteen opettajan ja lapsen välillä koetaan olevan erityisen merkityksellinen niille lapsille, joilla on oppimisen haasteita ja jotka ovat esimerkiksi kasvaneet haavoittuvassa ympäristössä. (Pulkkinen ym., 2021). Tätä tukee myös Sabolin ja Piantan (2012) näkemys siitä, että hyvä opettaja-lapsi-suhde toimii erityisesti suojaavana tekijänä riskiryhmien lapsille (esim. käyttäytymis- tai oppimisvaikeudet), lieventäen negatiivisia kehityspolkuja ja auttaen lasta selviytymään haastavista taustoista.

Pulkkisen ym. (2021) mukaan huomioiva ja kannustava vuorovaikutus opettajalta voi keskilapsuudessa suojata lasta myöhemmiltä käyttäytymishaasteilta. Huono suhde opettajaan taas puolestaan on yhteydessä heikompaan koulumenestykseen, käyttäytymisongelmiin sekä heikompaan emotionaaliseen hyvinvointiin (Sabol & Pianta, 2012).

Lasten vuorovaikutussuhteet opettajien kanssa joko edistävät tai estävät lasten kehityksellisiä muutoksia siinä määrin, kun ne sitouttavat lasta, tarjoavat haasteita sekä sosiaalisiin suhteisiin perustuvaa tukea (Pianta ym., 2012).

Hyvinvoinnin näkökulmasta opettaja-lapsi-suhde voi toimia suojaavana tekijänä tilanteissa, joissa lapsella on oppimisen haasteita tai sosioemotionaalisia vaikeuksia. Tämä on linjassa Pulkkinen ym. (2021) esittämän väitteen suojaavasta vuorovaikutussuhteesta. Sabolin ja Piantan (2012) mukaan opettaja voi toimia eräänlaisena turvallisena aikuisena koulumaailmassa. Myönteinen ja kannatteleva suhde opettajan ja lapsen välillä voi toimia suojaavana tekijänä erilaisia riskejä, kuten koulusta vieraantumista ja käyttäytymisongelmia vastaan (Pianta ym., 2012).

Lapsen kokiessa aidosti opettajan välittävän ja huomioivan hänen yksilölliset tarpeensa, on todennäköisemmin motivoitunut osallistumaan opetukseen ja sitoutumaan koulutyöhön, mikä vahvistaa myös lapsen sosiaalista hyvinvointia sekä itsetuntoa. Tätä Laitisen (2024) näkemys siitä, että myönteinen opettaja-lapsi-suhde voi vahvistaa lapsen kiinnostusta ja rohkeutta osallistua oppimistilanteisiin. Vastaavasti heikkolaatuinen opettaja-lapsi-suhde voi heikentää lapsen kouluhyvinvointia, lisätä stressiä sekä vähentää kiinnostusta oppimiseen (Pianta ym., 2012).

Klem ja Connell (2004) korostavat, että opettajan tuen merkitys on merkittävän suuri niille lapsille, joilla on riski heikkoon sitoutumiseen tai koulumenestykseen. Kun lapsi kokee saavansa opettajalta tukea, hänen motivaationsa ja aktiivinen toimijuutensa lisääntyvät, mikä puolestaan ennustaa parempaa akateemista suoriutumista (Klem & Connell, 2004) Tämä on yhteneväistä Pulkkinen ym. (2021) esittämän väitteen kanssa, jonka mukaan lapsen kokemus omasta asemastaan sosiaalisessa ympäristössä ja myönteisen minäkäsityksen rakentuminen ovat keskeisiä tekijöitä kehityksen kannalta.

Sellaiset lapset, jotka eivät koe olevansa osa sosiaalista ympäristöään tai jotka epäonnistuvat rakentamaan myönteistä minäkäsitystä keskilapsuuden aikana, ovat alttiimpia erilaisille käytöshäiriöille. Nämä käytöshäiriöt voivat ilmetä sekä sisäänpäin suuntautuneina haasteina, kuten tunne-elämän ongelmina, että ulospäinsuuntautuneina, kuten levottomuutena tai aggressiivisuutena (Pulkkinen ym., 2021). Opettajan tarjoamalla vuorovaikutuksella on siis selkeä vaikutus lapsen oppimiseen ja kyvykkyyden kokemukseen. Tätä tukee myös Sabolin ja Piantan (2012) artikkeli, jonka mukaan opettaja voi myös kompensoida puutteita kodin

ihmissuhteissa. Ääritapauksissa opettaja voi siis osoittautua lapselle korvaavana aikuisena rikkinäisten kotiolosuhteiden ohella.

5 Pohdinta

Opettaja-lapsi-suhde muodostaa keskeisen sosiaalisen ja emotionaalisen kontekstin, jossa lapsen hyvinvointi sekä oppiminen rakentuvat (esim. Sabol & Pianta, 2012; Klem & Connell, 2004). Opettaja on koulumaailmassa lapselle merkittävä aikuinen, jonka tarjoama tuki, sensitiivisyys ja oikeudenmukainen kohtelu vaikuttavat lapsen omaan kokemukseen turvallisuudesta ja kuulumisesta (Pulkinen, Ahonen & Ruoppila, 2023; Vuorikoski ym., 2003).

Tämän kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää, miten opettaja-lapsi-suhde vaikuttaa lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin. Kirjallisuuskatsauksessa käytettyjen lähteiden pohjalta voidaan todeta lähteiden olevan yksimielisiä siitä, että opettaja-lapsi-suhde on merkittävä tekijä sekä oppimiselle ja tulevalle koulumenestykselle, että lapsen psykososiaaliselle hyvinvoinnille (esim. Sabol & Pianta, 2012; Klem & Connell, 2004). Keskeisenä tekijänä voidaan havaita positiivinen ja lämmin suhde opettajan ja lapsen välillä, jonka koettiin vaikuttavan erityisesti itsesääätelytaidon kehittymiseen ja motivaatioon (Salminen ym., 2021; Salmela-Aro, 2018).

Lämpimäksi ja positiiviseksi suhteeksi määriteltiin lähteiden perusteella lasta kunnioittava, sensitiivinen ja johdonmukainen vuorovaikutussuhde (Karila ym., 2006; du Plessis, 2009). Oppimismotivaatio liittyy läheisesti lapsen hyvinvointiin, sillä kiinnostunut ja hyvinvoiva lapsi oppii (Laitinen, 2024). Tämä motivaatio ei kuitenkaan synny tyhjästä, vaan se rakentuu yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Toisena merkittävänä huomiona oli vuorovaikutussuhteen merkitys sellaisten lasten kohdalla, joilla ilmenee käyttäytymisen tai oppimisen haasteita tai jotka tulevat muuten epävakaina tai haavoittuvista lähtökohdista (esim. Sabol & Pianta, 2012; Sandberg, 2023).

Tuloksia tarkastellessa voidaan todeta lapsen kokemuksen opettajan ja lapsen vuorovaikutussuhteesta olevan merkittävämpi, kuin sen miten hyväksi opettaja suhteen kokee (Sabol & Pianta, 2012). Tämä voi johtua siitä, että lapsen kokemus vaikuttaa suoraan hänen suhtautumiseensa omaan oppimiseen, muihin ihmisiin, omaan kyvykkyyteensä ja muuhun ympäristöön (esim. Pulkinen ym., 2023; Salmela-Aro, 2018). Lisäksi tutkimusten välillä havaittiin yhtenevä näkemys siitä, että suhteen tulee olla lapselle kahdenkeskeinen ja henkilökohtainen, jotta sillä on merkitystä oppimiseen ja hyvinvointiin (Pianta, Hamre & Allen, 2012). Henkilökohtaisuutta opettajan ja lapsen suhteessa lisäävät opettajan kiinnostus

lapsen asioihin, suhteen sisäinen luottamus ja turvallisuus, yksilöllinen huomiointi, vuorovaikutuksen laatu, positiivinen palaute sekä empatia ja sensitiivisyys (Karila ym., 2006; Kallinen ym., 2021). Lapsi on tärkeää siis kohdata muunakin kuin oppilaana.

Kirjallisuuskatsauksen toteutuksessa on hyödynnetty kuvailevan kirjallisuuskatsauksen periaatteita (Kangasniemi ym., 2013). Käytettyjen lähteiden luotettavuutta tukee se, että artikkelit ovat vertaisarvioituja, asiantuntijoiden tekemiä ja ne ovat julkaistu laadukkaissa tieteellisissä julkaisuissa. Kirjallisuuskatsauksen lähteinä on hyödynnetty myös kansainvälisiä julkaisuja. Artikkeleiden lisäksi lähteenä on käytetty näiden lisäksi laajasti aiempaa kirjallisuutta, jotka itsessään sisältävät lisää aiempaa tutkimusta. Lähteiden hakemiseen on hyödynnetty Volteria ja Google Scholaria.

Lisätutkimuksen tarve näyttäytyy erityisesti varhaiskasvatuksen kontekstissa, joissa opettaja-lapsi-suhteen merkitys korostuu vahvasti sekä oppimisen että kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin perustassa (esim. Opetushallitus, 2022; du Plessis, 2009). Tarkasteltu kirjallisuus sekä artikkelit painottuivat vanhempiin, jo kouluikäisiin lapsiin, joka myös osaltaan haastoi aiheen tutkimista yleisesti kaiken ikäisten lasten näkökulmasta. Vain pieni osa lähteistä keskittyi eritoten varhaiskasvatusikäisiin lapsiin ja heidän kohtaamiseensa päiväkodin arjessa. Tämä ikäpainotus asettaa haasteita ilmiön kokonaisvaltaiselle ymmärtämiselle, sillä kehitysvaiheena varhaislapsuus poikkeaa merkittävästi myöhemmistä lapsuuden ikäkausista niin vuorovaikutuksellisesti, kiintymyssuhteiden kuin pedagogisten käytäntöjen osalta (Pulkinen ym., 2023).

Lisäksi havaittiin, että opettaja-lapsi-suhdetta käsittelevät tutkimukset painottuivat vahvasti oppimisen ja akateemisten valmiuksien näkökulmaan, verraten hyvinvoinnin ulottuvuuksia, jotka jäivät suhteellisesti vähemmälle huomiolle (Sabol & Pianta, 2012; Kallinen ym., 2021). Tutkimusta olisi siis tärkeää laajentaa enemmän myös hyvinvoinnin ja yleisesti kokonaisvaltaisemmin lapsen kehityksen eri osa-alueiden näkökulmasta. Olisi tärkeää saada lisää tutkimusta niistä opettaja-lapsi-suhteista, joiden sisällä ilmenee esimerkiksi traumaperäistä käyttäytymistä tai muita tunne-elämän haasteita.

Saaduilla tuloksilla on merkitystä, sillä nykyään hektisen arjen keskellä helposti unohtuvat merkitykselliset henkilökohtaiset lapsen kohtaamiset. Niin varhaiskasvatuksessa, kuin perusopetuksessakin opettajat jakavat arkeaan yhdessä lasten kanssa, minkä takia on syytä panostaa näiden suhteiden laatuun. Olisi tärkeää keskittyä opettajan ja lapsen väliseen kahdenkeskeiseen aikaan ja luoda luottamuksellinen suhde, jonka etenkin lapsi kokee

merkitykselliseksi (du Plessis, 2009; Karila ym., 2006). Jokaisen aikuisen tulee tiedostaa myös se, miten aikuisen palaute vaikuttaa lapseen, lapsen toimintaan, käyttäytymiseen, motivaatioon, osallistumiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin (Sandberg, 2023). Vielä enemmän voitaisiin henkilöstöpulasta huolimatta painottaa lapsen sensitiivistä ja kunnioittavaa kohtaamista (Kallinen ym., 2021). Tämä tarkoittaisi, että arjessa tartuttaisiin kaikkiin mahdollisiin hetkiin, kuten siirtymätilanteet, ruokailu ja pukeminen, ja ennen kaikkea panostettaisiin näiden hetkien vuorovaikutuksen laatuun (esim. Opetushallitus, 2022). Opetuksessa olisi hyvä käyttää myös mahdollisuuksien mukaan pienryhmätoimintaa henkilökohtaisemman tuen ja läsnäolon tarjoamiseksi (Sandberg, 2023).

Aiheesta löytyi paljon aiempaa tutkimusta, mutta lähteitä etsiessä haasteeksi koitui aiempien tutkimusten rajattu aihe, joka oli aina jollain tapaa lähellä käsiteltävää aihetta, muttei kuitenkaan suoraan vastannut tutkittuun aihealueeseen. Lähteitä ja aiempaa tutkimusta löytyi lisää laajentaessa aiheen pois vain varhaiskasvatuksesta ja tarkasteltaessa opettaja-lapsi-suhdetta hyvinvoinnin lisäksi myös oppimisen näkökulmasta.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa hyödynnettiin Volterin tekoälyavustajaa sekä ChatGPT -tekoälyä. Volterin tekoälyavustajaa käytettiin tutkielmassa käytettyjen lähteiden etsimiseen ja ChatGPT:tä teksti- ja lauserakenteiden selkiyttämiseen sekä oikeinkirjoituksen ja kieliopin tarkistamiseen. Tekoälyä ei käytetty sisällöntuottamiseen, mutta sen avulla löydettiin tutkielmaan relevantteja lähteitä. Tekoälyn hyödyntäminen tutkielmassa mahdollisti keskittymisen itse sisällön laatimiseen ja sen avulla akateeminen tyyli yhtenäistyi.

Tekoälyä hyödyntäessä on huomioitava kriittisyys sekä kehoitteiden syöttämisessä että tekoälyn tuotosten arvioinnissa (Vilka, 2025). Tekoälyn käytöstä huolimatta kaikki sen tuottamat muutokset ovat tarkistettuja ja vastuu sisällöstä on tämän tutkielman laatijoilla. Tutkijan tulee olla kriittinen, koska tekoäly ei ajattele tutkijan puolesta (Vilka, 2025). Kokonaisuudessaan tekoälyn käyttö tässä kirjallisuuskatsauksessa voidaan nähdä tutkielmaa tukevana välineenä, koska oikein rajattuna se ei heikennä työn luotettavuutta, vaan voi parantaa sen kielellistä selkeyttä. Tekoäly ei kuitenkaan vapauta tutkijoita hyvästä tieteellisestä käytännöstä eli tutkimuksen luotettavuudesta, rehellisyydestä, kunnioituksesta tai vastuullisuudesta (Vilka, 2025).

Lähteet

Kallinen, K., Nikupeteri, A., Laitinen, M., Lantela, L., Turunen, T., Nurmi, H., & Leinonen, J. (2021). Lasten arjen hyvinvoinnin tekijät. *Kasvatus & Aika*, 15(2).

<https://doi.org/10.33350/ka.80332>

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. (2013). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25(4), 291–301. <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>

Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. R., & Rasku-Puttonen, H. (2006). *Kasvatusvuorovaikutus. Vastapaino*.

Klem, A. M., & Connell, J. P. (2004). Relationships matter: Linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of School Health*, 74(7), 262–273.

Laitinen, S. (2024). *Pienten lasten motivaatio*. Santalahti-kustannus.

Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. Opetushallitus.

Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Opetushallitus.

Pianta, R. C., Hamre, B. K., & Allen, J. P. (2012). Teacher-student relationships and engagement: Conceptualizing, measuring, and improving the capacity of classroom interactions. Teoksessa S. L. Christenson, A. L. Reschly & C. Wylie (toim.), *Handbook of Research on Student Engagement* (s. 365–386). Springer.

du Plessis, K. (2009). Early childhood teacher–child attachment: A brief review of the literature. *He Kupu*, 2(1), 45–53. <https://www.hekupu.ac.nz/article/early-childhood-teacher-child-attachment-brief-review-literature>

Pulkkinen, L., Ahonen, T., & Ruoppila, I. (2023). *Ihmisen psykologinen kehitys* (10., uudistettu painos). PS-kustannus.

Sabol, T. J., & Pianta, R. C. (2012). Recent trends in research on teacher–child relationships. *Attachment & Human Development*, 14(3), 213–231.

<https://doi.org/10.1080/14616734.2012.672262>

Salmela-Aro, K. (2018). Motivaatio ja oppiminen. Santalahti-kustannus.

Salminen, J., Guedes, C., Lerkkanen, M.-K., Pakarinen, E., & Cadima, J. (2021). Teacher-child interaction quality and children's self-regulation in toddler classrooms in Finland and Portugal. *Infant and Child Development*, 30(4). <https://doi.org/10.1002/icd.2222>

Sandberg, E. (2023). Pedagoginen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Santalahti-kustannus.

Vilkka, H. (2025). Tutki ja Kehitä. 6. painos. Santalahti-kustannus.

Vuorikoski, M., Törmä, S., Viskari, S. (2003). Opettajan vaiettu valta. Vastapaino.